

СТАТИСТИКА

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-207>

УДК 339.56:665.3

**Оцінка стану виробництва соняшникової олії в Україні:
основні тенденції та перспективи****Богданюк О.В.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри статистики та економічного аналізу
Національного університету біоресурсів і природокористування України**Кіча А.О.**студентка економічного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України

У статті досліджено сучасний стан виробництва соняшникової олії в Україні, проаналізовано основні тенденції виробництва та перспективи розвитку ринку олійних культур. Акцентовано увагу на основні пріоритети та недоліки виробництва соняшникової олії в Україні. Розглянуто перспективи розвитку зовнішньої торгівлі соняшниковою олією в Україні.

Ключові слова: соняшникова олія, рослинна олія, експорт, тенденції розвитку ринку, Україна.

Богданюк Е.В., Кича А.О. ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ ПРОИЗВОДСТВА ПОДСОЛНЕЧНОГО МАСЛА В УКРАИНЕ: ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье исследовано современное состояние производства подсолнечного масла в Украине, проанализированы основные тенденции производства и перспективы развития рынка масличных культур. Акцентировано внимание на основных приоритетах и недостатках производства подсолнечного масла в Украине. Рассмотрены перспективы развития внешней торговли подсолнечным маслом в Украине.

Ключевые слова: подсолнечное масло, растительное масло, экспорт, тенденции развития рынка, Украина.

Bohdaniuk O.V., Kicha A.O. ASSESSMENT OF THE STATE OF SUNFLOWER OIL PRODUCTION IN UKRAINE: MAIN TRENDS AND PROSPECTS

The article investigates the current state of sunflower oil production in Ukraine, analyzes the main trends of production and prospects of the market for oilseeds. The attention is focused on the key priorities and disadvantages of sunflower oil in Ukraine. Prospects of development of foreign trade in sunflower oil in Ukraine are considered.

Keywords: sunflower oil, vegetable oil, export, trends of market development, Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Рослинна олія є одним із найбільш затребуваних видів товару як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку. Україна є світовим лідером із виробництва соняшникової олії. На українських полях вирощуються також інші види олійних культур, такі як соя та ріпак, але на відміну від соняшнику їх вітчизняна переробка розвинена поки що слабо. Нині виробництво соняшникової олії є одним із найбільш високодохідних видів бізнесу в Україні, тому доцільно буде проаналізувати стан, основні тенденції та перспективи розвитку виробництва соняшникової олії в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження стану виробництва соняшникової

олії та перспективи його розвитку здійснили такі науковці, як Л. Тимошенко, І. Мулик, К. Трофимова, А. Побережна, Ю. Лузан. Однак ринок постійно зазнає змін, а отже, досліджувана тема є актуальною й потребує подальших наукових розробок та практичних рекомендацій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Беручи до уваги актуальність теми дослідження, основним завданням статті є оцінка поточного стану виробництва соняшникової олії, основних тенденції та перспектив розвитку олійного ринку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш поширеною рослинною олією в Україні є соняшникова завдяки попиту на цей продукт на зовнішніх ринках. Із кожним

роком посівні площі соняшнику в Україні збільшуються, як і потужності для його переробки. Це, своєю чергою, зробило ринок соняшнику і продуктів його переробки одним із ринків, що стрімко розвивається в Україні.

За даними Міжнародного сільськогосподарського сервісу USDA (відділ сільського господарства Сполучених Штатів Америки), станом на жовтень 2018 р. Україна у світовому виробництві соняшникової олії має частку на рівні 32,37%, тоді як Європейський Союз (EU-28) – лише 19,31%. Частка експорту Україною соняшникової олії у світовому експорті становить 56,93%, тоді як внутрішнє споживання – лише 3,34% світового споживання (табл. 1) [1].

Соняшникову олію в Україні виробляють більше 70 заводів, п'ять найбільших компаній із виробництва соняшникової олії в Україні займають половину всього ринку даного товару.

За даними Державної служби статистики України, за період із січня до листопада

2017 р. найбільше олії вироблено в Одеській, Кіровоградській та Миколаївській областях (рис. 1), областях із найсприятливішими кліматичними умовами для вирощування соняшнику [2].

Аналізуючи зміну обсягу виробництва олії соняшникової в Україні протягом 2013–2017 рр., слід відзначити певні коливання зміни обсягу виробництва, які можна описати за допомогою поліноміальної лінії тренду.

Після приросту виробництва соняшникової олії в 2014 р. порівняно з 2013 р. виробництво в 2015 р. знизилося на 17% порівняно з попереднім роком. На таке зниження вплинуло як зменшення посівних площ соняшнику, так і його врожайність. Однак після 2015 р. виробництво соняшникової олії почало зростати і вже в 2016 р. показало приріст у 17% порівняно з 2015 р. А в 2017 р. виробництво соняшникової олії перевищило найбільший показник виробництва за останні п'ять років і збільшилося практично на 1 тис. т порівняно з 2016 р. [3].

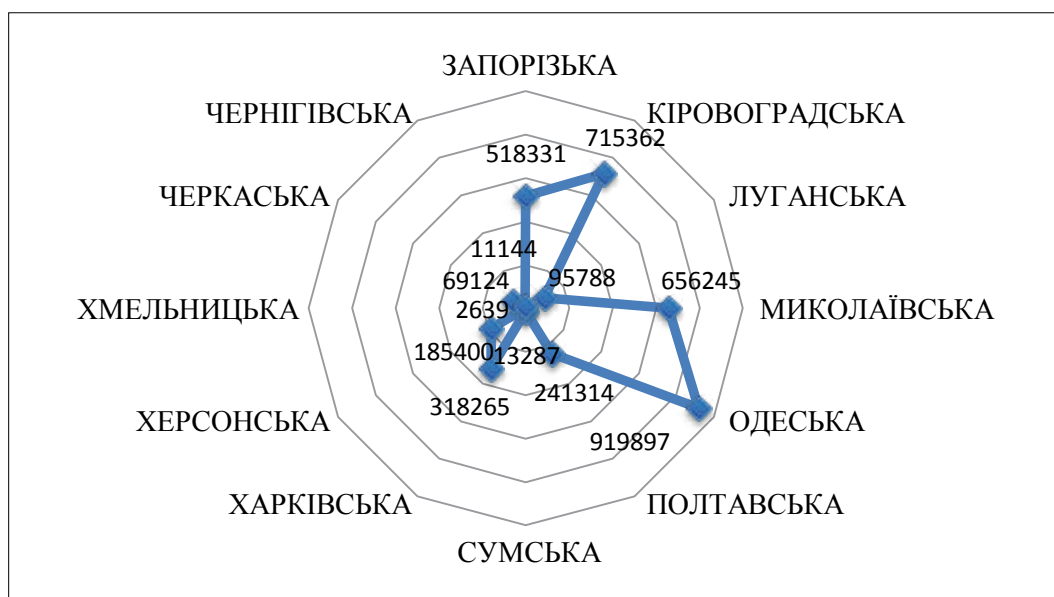

Рис. 1. Виробництво олії соняшникової нерафінованої та її фракцій в областях України, т

Таблиця 1

Місце України та країн Європейського Союзу у світовому виробництві соняшникової олії

Країна	Частка у світовому виробництві, %	Внутрішнє споживання, % до світового споживання	Частка у світовому експорті, %	Частка у світовому імпорті, %
Україна	32,37	3,34	56,93	18,80
Європейські країни (EU-28)	19,31	27,13	5,08	0,02

У 2016 р. українські підприємства переробки виробили 4,4 млн. т рафінованої олії, що забезпечило Україні лідерство серед країн-виробників. Обсяг експорту був ще більшим – 4,8 млн. т, завдяки чому українські виробники посіли перше місце й за цим показником. На експорті олії отримано \$4,2 млрд. Найбільші покупці – Індія (\$1,4 млрд.), Китай (\$445 млн.), Іспанія (\$338 млн.), Нідерланди (\$290 млн.), Італія (\$234 млн.). Найбільшими експортерами стали Kernel (19,2 млрд. грн.), Cargill (7,5 млрд. грн.), Bunge (6,4 млрд. грн.) та «Миронівський хлібопродукт» (5 млрд. грн.) [4].

Високий попит на соняшник на внутрішньому та світовому ринках забезпечує йому високу популярність серед аграріїв: площі під соняшником збільшилися до 6,1 млн. га попри порушення сівозмін, збільшення кількості шкідників та непередбачуваність погоди. Завдяки високій ліквідності соняшника ці проблеми змушують фермерів не відмовлятися від культури, а навпаки, шукати нові методи господарювання. Свідчить про це й динаміка врожайності: за останні 10 років вона збільшилася з 14,3 ц/га до 22,4 ц/га.

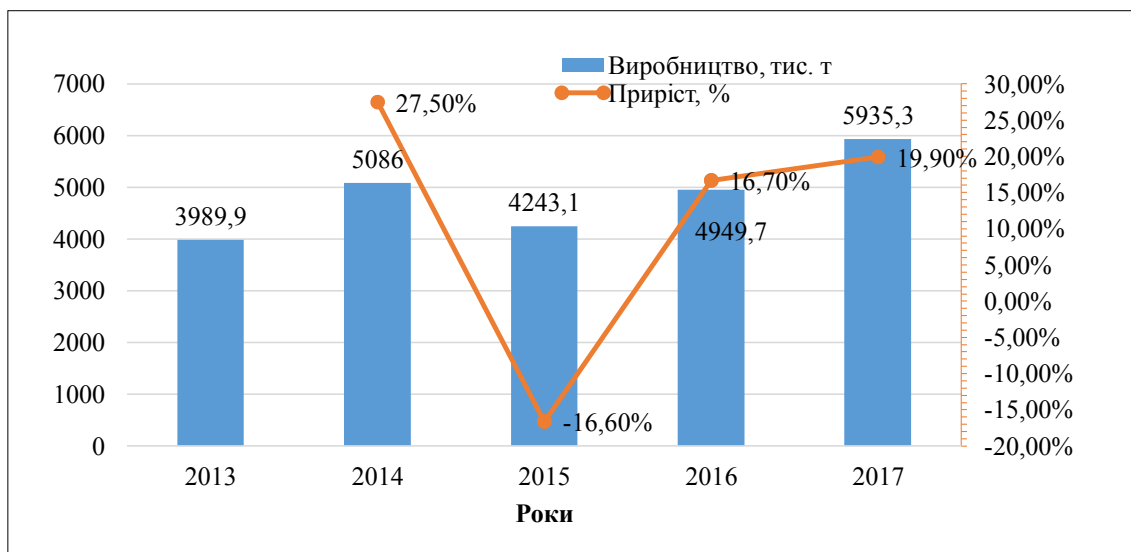

Рис. 2. Динаміка виробництва соняшникової олії в Україні, 2013–2017 рр., тис. т

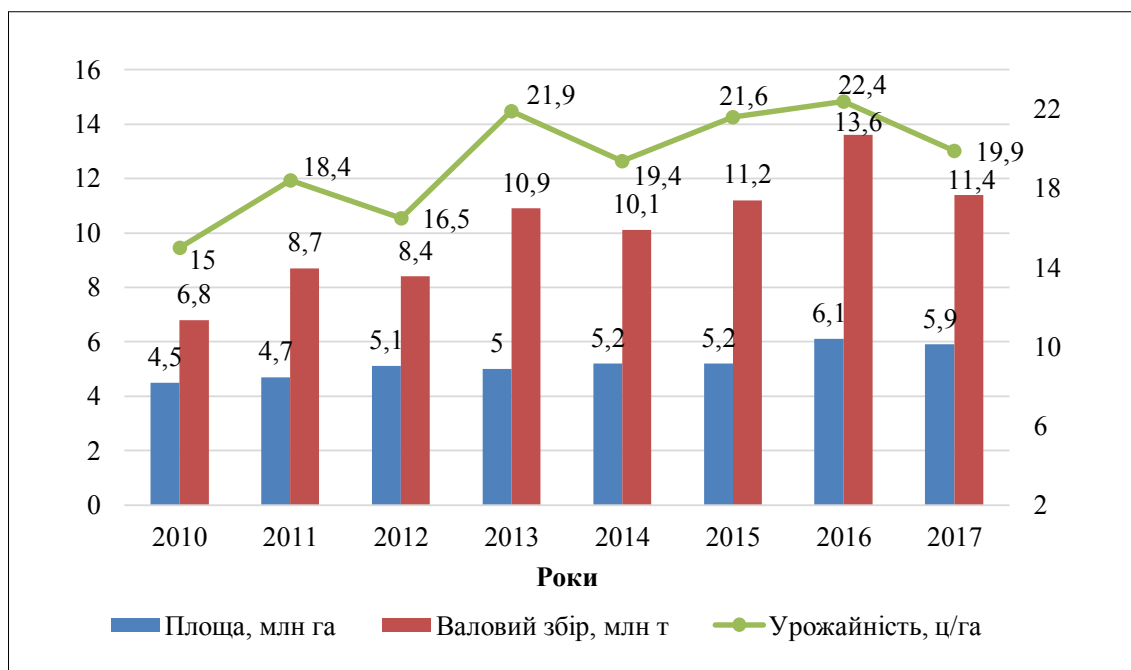

Рис. 3. Динаміка виробництва соняшнику в Україні, 2010–2017 рр.

У 2016 р. відзначалося зниження врожайності через несприятливі погодні умови. Проте всі ці складності компенсуються стабільно високою вартістю: закупівельна ціна на соняшник становить близько 10 тис. грн./т, тоді як витрати на його вирощування – у середньому 5–6 тис. грн./га [5].

Сьогодні основна тенденція на ринку олійних культур – це постійне зростання пропозиції. Ця тенденція триває вже принаймні 10 років. Олійний комплекс України повністю слідує цій тенденції: зростає внутрішнє виробництво олійних культур (загальний валовий збір трьох культур у цьому році, за прогнозами експертів, буде трохи менше 22 млн., це додаткові 1,5 млн. порівняно з минулорічним показником). Це означає, що в країні буде збільшено експорт і виробництво рослинних олій. Інший бік цього процесу – нині ціни на рослинні олії, у тому числі на соняшникову, перебувають на найнижчому рівні за останнє десятиліття – \$695–700 [6].

Спеціалісти галузі виділяють такі чинники, які сприяють рентабельності вирощування соняшнику в Україні:

- попит на рослинні олії випереджає темпи зростання ВВП на душу населення;
- розвинені ринки висловлюють побоювання у зв'язку із загрозою здоров'ю і приймають нові постанови;
- нині в Україні не використовується 25% екстракційних потужностей, що призводить до дефіциту насіння соняшнику в обсязі 3 млн. т;
- темпи розвитку потужностей випереджають темпи зростання обсягів виробництва соняшнику [7].

Можливості вітчизняних переробників збільшується з кожним роком, а нині становлять 18,5 млн. т на рік. За останні 15 років побудовано 37 нових олієжирових підприємств, а працюючі заводи модернізували власні потужності. Отже, сформовано підґрунтя для переробки олійної сировини та виробництва якісного кінцевого продукту.

Своєю чергою, в Україні сформований ринок олійної сировини. За прогнозами, виробництво олійного насіння (соняшнику, сої, ріпаку) поточного року досягне 17 млн. т, що менше минулого на 11,4%, проте перевищує середньорічні показники останнього десятиліття на 22%. Вони були недосяжними для аграріїв ще декілька років тому. У середньостроковій перспективі суттєвих змін у виробництві олійного насіння не відбуватиметься. При цьому щорічне виробництво олійного насіння перевищить 20 млн. т. До того ж можливе незначне зменшення обсягів і масштабів виробництва соняшнику та збільшення ріпаку й сої [8].

Висновки з цього дослідження. Проведені дослідження дають можливість стверджувати, що сприятлива кон'юнктура світового й внутрішнього ринків насіння олійних культур та олій сприятиме розвитку цього напрямку аграрного бізнесу в Україні. Водночас автори вважають, що захоплення вирощуванням соняшнику без дотримання сівозмін для отримання стабільних прибутків негативно впливає на фітосанітарний стан ґрунту та його екологічні показники, знижує врожайність соняшнику та його біологічні й екологічні показники.

ЛІТЕРАТУРА:

1. United States Department of Agriculture. Foreign Agricultural Service. URL: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/statsByCommodity> (дата звернення: 10.12.2018).
2. Виробництво промислової продукції за видами в Україні за січень – листопад 2017 року. Статистичний бюлетень. Київ: Державна служба статистики України, 2017.
3. Дослідження ринку рослинної олії України, 2018 р. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka-analiz-rynka-rastitelnogo-masla-ukrainy-2018-god> (дата звернення: 10.12.2018).
4. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2017 році. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2017.
5. Маслак О. Олійний світ. Агробізнес сьогодні. 2018. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/10878-oliinyi-svit.html> (дата звернення: 10.12.2018).
6. Прохорчук І. Олійний сезон 2018/19: тенденції, прогнози та ризики. URL: <https://growhow.in.ua/olijnyj-sezon-2018-19-tendentsiyi-prognozy-ta-ryzyky/> (дата звернення: 10.12.2018).
7. Аналіз ринку. Перспективи соняшнику. «Високоолеїнова» ніша. URL: <https://msb.aval.ua/news/?id=25886> (дата звернення: 10.12.2018).
8. Україна стабільно перша у виробництві соняшнику та друга в світі з виробництва високоолеїнової олії. URL: <http://www.bakertilly.ua/news/id1307> (дата звернення: 10.12.2018).

REFERENCES:

1. United States Department of Agriculture. Foreign Agricultural Service. Available at: <https://apps.fas.usda.gov/psdonline/app/index.html#/app/statsByCommodity>. (accessed 10.12.2018).
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017) Vyrobnnytstvo promyslovoi produktsii za vydamy v Ukraini. Za sichen – lystopad 2017 roku [Production of industrial products by type in Ukraine. January – November 2017], Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy.
3. Doslidzhennia rynku roslynnoi olii Ukrainy (2018) [Ukrainian vegetable oil market research]. Available at: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-rastitelnogo-masla-ukrainy-2018-god>. (accessed 10.12.2018).
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017) Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy ta posluhamy u 2017 rotsi [Ukraine's foreign trade in goods and services in 2017], Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy.
5. Maslak, O. (2018) Oliinyi svit [Oil world]. Ahrobiznes Sohodni [Agribusiness Today]. Available at: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/10878-oliinyi-svit.html>. (accessed 10.12.2018).
6. Prohorchuk, I. (2018) Oliinyi sezon 2018/19: tendentsii, prohnozy ta ryzyky [Oil Season 2018/19: Trends, Forecasts and Risks]. Available at: <https://growhow.in.ua/olijnyj-sezon-2018-19-tendentsiyi-prohnozy-ta-ryzyky/> (accessed 10.12.2018).
7. Analiz rynku. Perspektyvy soniashnyku. «Vysokooleinova» nisha [Market analysis. Prospects for sunflower. "High-Oleic" niche] Available at: <http://www.bakertilly.ua/news/id1307> (accessed 10.12.2018).